

УЛЬЯНОВА Г. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права,
доктор юридичних наук, доцент

КОМПЕНСАЦІЯ НЕМАЙНОВОЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ПЛАГІАТУ

З поміж усіх способів захисту прав інтелектуальної власності, які передбачені чинним законодавством, на практиці найчастіше особи, чії права порушені внаслідок плагіату, обирають відшкодування майнової та моральної (немайнової) шкоди.

Загальні засади відшкодування немайнової шкоди визначено у ст. 23 Цивільного кодексу України, відповідно до якої немайна шкода може полягати, зокрема у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Враховуючи відсутність законодавчих обмежень мінімального чи максимального розміру немайнової шкоди, в кожному випадку вона має оцінюватись з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних чинників. До об'єктивних слід віднести характер неправомірних дій, права, які порушено, негативні наслідки такого порушення. Суб'єктивними чинниками є сприйняття порушення та оцінка його негативних наслідків безпосередньо особою, чії права порушено, адже ступінь душевних страждань, спричинених одним і тим же порушенням є індивідуальним для кожної особи і може носити абсолютно різний характер. В даному випадку не береться до уваги можливість зловживання правом на компенсацію моральної шкоди, коли такий спосіб захисту розцінюється виключно як можливість отримання коштів. У зв'язку з чим розумність, виваженість та справедливість дозволяють максимально врахувати інтереси особи, чії права порушено, та не допустити зловживань та стягнення компенсації у розмірі, невідповідному спричиненим порушенням негативним наслідкам.

На відміну від майнової шкоди, відшкодування якої гарантовано встановленням мінімального розміру компенсації, яка виплачується на підставі доведення факту порушення майнових прав, відшкодування немайнової шкоди залежить лише від факту її доведення позивачем. Вбачається, що доведення моральної (немайнової) шкоди з психологічної точки зору є більш складним, ніж доведення матеріальної шкоди. Обумовлено це самою сутністю моральної шкоди, яка виражається в тих емоційних хвилюваннях, душевних стражданнях, які зазнає особа, та які вона має винести на широкий загал з метою отримання відповідного відшкодування. Внаслідок плагіату порушується одне з

важливих немайнових благ — авторство особи; внаслідок примусу до співавторства або до відмови від авторства крім того, ще й здійснюється психологічний тиск на особу, порушується право на свободу творчості; внаслідок приписування авторства — порушується немайнове право на ім'я. Кожне з означених порушень посягає на особисті немайнові права особи, а тому в будь-якому випадку викликає негативні емоції. Крім того особам, чий права порушені, доводиться звертатись до суду, що також може викликати негативні емоції, хвилювання. Слід зауважити, що аналіз судових справ свідчить про те, що до звернення до суду, в багатьох випадках особи звертаються до порушників з вимогою урегулювання конфлікту та припинення порушення прав, однак не отримують належної відповіді, що також є свідченням завдання моральної шкоди. І найголовніше, щоб отримати компенсацію, особа має її довести, що також може викликати негативні душевні хвилювання та стрес.

Видається, що з метою ефективного захисту немайнових прав інтелектуальної власності має бути змінений концептуальний підхід до немайнової шкоди як способу захисту порушених прав. За основу визначення розміру немайнової шкоди має братись не ступінь страждань, хвилювань, які викликані порушенням немайнових прав, а безпосередньо характер вчиненого правопорушення, поведінка порушника, в тому числі й щодо припинення порушення та усунення його негативних наслідків. Такий підхід не свідчить про відмову від будь-якого обгрупування можливого розміру завданої немайнової шкоди. В кожному випадку особа, чий права порушено, може самостійно визначати свою позицію щодо обгрупування розміру шкоди та її доведення. Разом з тим з метою забезпечення захисту немайнових прав вважається доцільним закріпити на законодавчому рівні право на гарантоване отримання відшкодування немайнової шкоди за умови доведення порушення немайнового права авторства та права на ім'я. Мінімальний розмір такого гарантованого відшкодування пропонується встановити на рівні однієї мінімальної заробітної плати, якщо більший розмір завданої шкоди не буде доведено особою, чий права порушено.

У зв'язку з цим запропоновано частину другу ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доповнити абзацом 10 у наступній редакції: «Мінімальний розмір немайнової шкоди, який підлягає обов'язковому відшкодуванню творцю у випадку порушення права авторства та права на ім'я, становить одну мінімальну заробітну плату».

При цьому право на відшкодування немайнової шкоди на підставі доведення факту порушення немайнового права належить лише творцві. правонаступники у випадку неправомірного використання імені автора-спадкодавця, у випадку завдання їм моральної шкоди внаслідок таких неправомірних дій, повинні доводити їх розмір на загальних засадах.